

ผลของตำรับยาปลูกไฟธาตุกับการนวดเต้านมต่อการเริ่มไหลของน้ำนมในมารดาหลังคลอดครั้งแรก

Effect of Plook Fai Tat recipe and breast massage on the onset of milk production in primiparous woman

ชนิดาภา ยะนันท์*[1], จัทรชนก นุกุลกิจ [1], นฤวัตร ภัททิ [1], เพ็ญศิริ จันท์แอ [1], จัทรลดา หงษ์วิลัย [1], ศิริทิพย์ พรหมเสนาสา [1], กนกวรรณ แสนสุภา [1], ยลดา ศรีเศรษฐ์ [1], จริญญา ขุนทะवाद [1]
Chanidapa yanant*[1], Chatchanok Nukulkit [1], Naruwat Pakdee [1], Pensiri Chan-ae [1], Chatlada Hongwilai [1], Sirintip Promsensa [1], Kanokwan Sansupa [1], Yollada Sriset [1], Jarinya Khoontawad [1]

[1] สาขาแพทย์แผนไทย คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร Corresponding author : E-mail:chanidapa-y@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยทางคลินิกนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการไหลของน้ำนมในมารดาครั้งแรกหลังคลอดระหว่างกลุ่มที่ได้รับยาปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านมกับกลุ่มที่ได้รับการนวดเต้านมเพียงอย่างเดียว โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมที่ได้รับการนวดเต้านม จำนวน 20 คน จะได้รับการนวดเต้านมวันละ 30 นาที เป็นเวลา 3 วัน และกลุ่มทดลองที่ได้รับยาปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านม จำนวน 20 คน จะได้รับยาปลูกไฟธาตุ 2 แคปซูลก่อนอาหาร 30 นาที 3 เวลา เช้า กลางวัน เย็น ร่วมกับการนวดเต้านม เป็นเวลา 3 วัน ประเมินคะแนนการไหลของน้ำนมทุก 8 ชั่วโมง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกข้อมูลทั่วไป และแบบประเมินคะแนนระดับการไหลของน้ำนม เครื่องมือดังกล่าวได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน โดยมีค่าดัชนีความตรงด้านเนื้อหาเท่ากับ 1 ข้อมูลถูกวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา Chi-Square Test และ Mann-Whitney Test ผลการวิจัยพบว่าในช่วงเวลา 12-52 ชั่วโมงหลังคลอด มารดากลุ่มที่ได้รับยาปลูกไฟธาตุ มีคะแนนระดับการไหลของน้ำนมมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการนวดเต้านมเพียงอย่างเดียวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) รวมทั้งมีน้ำนมมาเร็วกว่ากลุ่มควบคุม จากนั้นในช่วงเวลา 60 ชั่วโมงหลังคลอดเป็นต้นไปไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > 0.05$) งานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ายาปลูกไฟธาตุช่วยกระตุ้นให้น้ำนมมาเร็วและมากขึ้นในช่วงแรกหลังคลอด

คำสำคัญ : นวดเต้านม, ยาปลูกไฟธาตุ, มารดาหลังคลอด

บทนำ

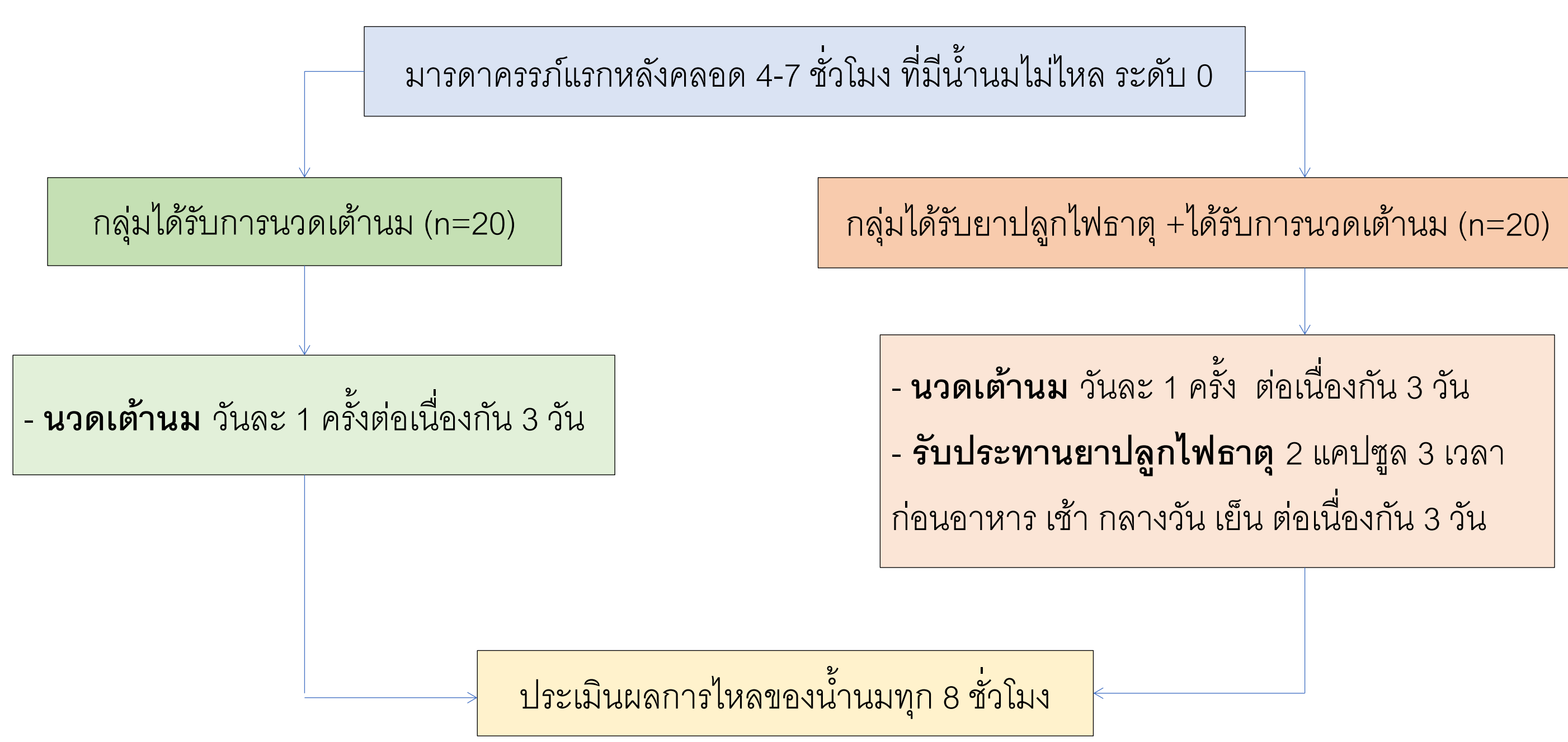
น้ำนมแม่มีสารอาหารสำคัญมากมายที่เกิดผลดีต่อสุขภาพทารกทำให้ร่างกายเจริญเติบโต สมบูรณ์แข็งแรง พบว่าอัตราการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 50 จากทุกประเทศทั่วโลก สำนักงานสถิติแห่งชาติร่วมกับองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ พบว่า ทารกไทยไม่ถึงร้อยละ 50 ได้กินนมแม่ภายใน 1 ชั่วโมงแรกหลังคลอด ข้อมูลโรงพยาบาลนครพนม พบว่า มารดาหลังคลอดครั้งแรกมีปัญหา น้ำนมไม่ไหลหรือไหลน้อย เหตุเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ในช่วงสัปดาห์แรกหลังคลอด

ตำรับปลูกไฟธาตุ มักใช้ในหญิงหลังคลอด ช่วยกระตุ้นน้ำนมในมารดาหลังคลอด ซึ่งประกอบไปด้วยสมุนไพรที่มีรสร้อน (ตำราการแพทย์ไทยเดิม, 2550) จากการศึกษาที่ผ่านมาสถานพยาบาลต่าง ๆ มักได้รับการดูแลโดยการนวดเต้านมหรือการนวดเต้านมร่วมกับการรับประทานสมุนไพรกระตุ้นน้ำนม ผู้วิจัยสนใจศึกษาตำรับยาปลูกไฟธาตุจากคัมภีร์มหาโชตรัตใช้ในมารดาหลังคลอดครั้งแรกที่มีน้ำนมมาช้าหรือน้ำนมน้อย จะนำไปสู่การพัฒนากระบวนการให้บริการในมารดาหลังคลอดให้มีปริมาณน้ำนมมากขึ้นและทารกได้รับการดูแลด้วยน้ำนมแม่มากขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการไหลของน้ำนมในมารดาครั้งแรกหลังคลอดระหว่างกลุ่มที่ได้รับยาปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านมกับกลุ่มที่ได้รับการนวดเต้านมเพียงอย่างเดียว

วิธีดำเนินการวิจัย

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการวิจัย

ภาพที่ 2 สมุนไพร

ภาพที่ 3 ยาปลูกไฟธาตุ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยการไหลของน้ำนมระหว่างกลุ่มได้รับนวดเต้านมกับกลุ่มได้รับตำรับยาปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านม

ระยะเวลาหลังคลอด	คะแนนการไหลของน้ำนม				p
	นวดเต้านม		ปลูกไฟธาตุ + นวดเต้านม		
	Mean	SD	Mean	SD	
1 ก่อนทดลอง	0.00	0.00	0.00	0.00	0.50
2 ชั่วโมงที่ 12 หลังคลอด	0.00	0.00	0.50	0.51	0.03*
3 ชั่วโมงที่ 20 หลังคลอด	0.10	0.31	0.90	0.31	0.00*
4 ชั่วโมงที่ 28 หลังคลอด	0.60	0.60	1.10	0.31	0.01*
5 ชั่วโมงที่ 36 หลังคลอด	0.85	0.49	1.65	0.49	0.00*
6 ชั่วโมงที่ 44 หลังคลอด	1.20	0.41	2.05	0.51	0.00*
7 ชั่วโมงที่ 52 หลังคลอด	1.55	0.69	2.60	0.50	0.00*
8 ชั่วโมงที่ 60 หลังคลอด	1.85	0.59	2.70	0.47	0.23
9 ชั่วโมงที่ 68 หลังคลอด	2.05	0.39	2.85	0.37	0.05
10 ชั่วโมงที่ 76 หลังคลอด	2.10	0.55	3.00	0.00	0.07

หมายเหตุ * มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.05$

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยการไหลของน้ำนม กลุ่มได้รับตำรับยาปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านมเปรียบเทียบกับกลุ่มได้รับการนวดเต้านม พบว่า กลุ่มได้รับตำรับยาปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านม มีคะแนนเฉลี่ยการไหลของน้ำนมมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการนวดเต้านมอย่างเดียวในช่วงเวลา 12-52 ชั่วโมงหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และไม่มี ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ชั่วโมงที่ 60 เป็นต้นไป อีกทั้งน้ำนมมารดาในกลุ่มปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านมจะมีการเริ่มไหลของน้ำนมที่เร็วกว่า โดยพบว่าน้ำนมเริ่มไหลช่วงเวลา 12 ชั่วโมงหลังคลอด ในขณะที่กลุ่มนวดเต้านมเพียงอย่างเดียวเริ่มไหลช่วงเวลา 20 ชั่วโมงหลังคลอด

สรุปผล

ผลการศึกษาพบว่ากลุ่มได้รับตำรับยาปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านม มีคะแนนเฉลี่ยการไหลของน้ำนมมากกว่ากลุ่มที่ได้รับการนวดเต้านมอย่างเดียวในช่วงเวลาที่ 12-52 ชั่วโมงหลังคลอดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังช่วยให้น้ำนมมาเร็วกว่ากลุ่มนวดเต้านมอีกด้วย ดังนั้นจึงควรสนับสนุนให้มีการบริการใช้ตำรับยาปลูกไฟธาตุร่วมกับการนวดเต้านมในมารดาหลังคลอดโดยเฉพาะในมารดาหลังคลอดที่มีปัญหาระยะเวลาการเริ่มไหลของน้ำนมมาช้า

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณมารดาหลังคลอดที่เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครให้ข้อมูลในการวิจัย หัวหน้าสูติรีเวช โรงพยาบาลนครพนม และเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลสูติรีเวชโรงพยาบาลนครพนมที่ช่วยประสานงานการเก็บข้อมูลในครั้งนี้ทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

ตำราการแพทย์ไทยเดิม(2550). มูลนิธิฟื้นฟูส่งเสริมการแพทย์ไทยเดิม. สำนักพิมพ์ กรุงเทพฯ.
นิลเนตร วีระสมบัติและคณะ. (2563). ประสิทธิภาพและความปลอดภัยในการเพิ่มน้ำนมของ ยาปลูกไฟธาตุในหญิงหลังคลอดที่มีน้ำนมน้อย. วารสารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.
มาเรีย มะแซ. (2563). ผลของโปรแกรมการนวดเต้านมด้วยตนเองต่อการไหลของน้ำนมในมารดาครั้งแรก.วารสารมหาวิทยาลัยมหาสารคามวารสารวิชาการ.